

Формування особистості у процесі естетичного виховання та соціалізації

У даній статті розкрито взаємозв'язок соціалізації та естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності студентів вищих навчальних закладів, що впливають на їх розвиток та формування.

In this article the interrelation of socialization and aesthetic education during cultural activity of students of higher educational institutions which influence their development and formation is opened.

Вступ. Входження нашої країни у новий історичний період розвитку всіх сфер життєдіяльності, відродження національної культури, традицій визначають першочергове вирішення питань виховання та соціалізації молоді.

Ці процеси відіграють важливу роль у формуванні особистості, її світогляду, свідомості і самосвідомості. Відсутність особистісно зорієнтованого виховання молоді у культурному, емоційному розвитку в ХХ столітті негативно впливала на формування особистості. Настала гостра необхідність виходу на нові рівні розвитку особистості на основі широкого використання засобів національної культури, всебічного врахування умов життєдіяльності. Змінити в позитивному напрямку формування загальної культури, в тому числі естетичної культури, що є основною ціллю сучасної школи, в якій створені умови для творчого розвитку особистості. Зазначена проблема набула свого висвітлення у працях сучасних науковців в різних аспектах: як соціалізація особистості (Н. Лавриченко), соціалізація і виховання дитини (Н. Голованова), соціалізація і виховання молоді (І. Кон, Н. Нікандров), формування особистості у процесі естетичного виховання засобами культури (В. Бутенко, Н. Миропольська, О. Рудницька та ін.), естетичне виховання як умова соціалізації особистості, залучення її до

культурних надбань суспільства (Г. Апрасян, В. Асмус, Ю. Борєв, І Зязюн, А. Канарський, В. Крутоус, В. Кудін, М. Овсянников та ін.).

Формулювання цілей дослідження. Зважаючи на актуальність і складність окресленої проблеми науково-теоретичного пошуку перед нами постала мета - розкрити взаємозв'язок виховання та соціалізації молоді у вищому педагогічному закладі.

Результати дослідження. Отже, об'єктивні передумови дослідження спираються на такі протиріччя між:

- потребою молоді і умовами, в яких вона перебуває у навчальному закладі;
- цілями, завданнями формування та розвитку особистості й відсутністю необхідних і достатніх педагогічних умов, значущих для реалізації поставлених цілей;
- змістом виховання та соціалізації у навчальних закладах, який відповідає потребам молоді у культуротворенні та технологіями їх функціонування, які не повно забезпечують засвоєння молоддю цього змісту на особистісному рівні.

Особистість завжди конкретно-історична, вона є продуктом своєї епохи і тих суспільно-історичних відносин учасницею яких вона є. Вивчення особистості є за своєю сутністю дослідженням становлення особистості за певних соціальних умов, певного суспільного ладу.

Ми погоджуємося з позицією дослідників, що такий надскладний об'єкт дослідження, як людина, способом індивідуального буття якої і є особистість, може успішно вивчатися лише за умови об'єднання зусиль багатьох наук — філософії, історії, психології, антропології, культурології, соціології, педагогіки. [4, с. 357].

У педагогічному контексті особистість доцільно розглядати як суверенну реальність, яка розвивається. Водночас необхідно комплексно підходити до феномена особистості, тобто вивчати її як істоту соціальну і разом з тим індивідуально неповторну, що в свою чергу вказує на потребу в

педагогічному аспекті розглядати і процес соціалізації. Такий підхід висвітлено у дослідженні Н. Голованової, яка взаємопов'язує соціалізацію і виховання, засобами самовиховання. Дослідниця розглядає процес соціалізації в педагогічному контексті, виділяючи параметри його значущості для процесу становлення та розвитку особистості:

- цілепокладання (цілі виховання за сучасних умов передбачають широкий погляд на життєве самовизначання особистості, на виділення у якості цілі виховання самореалізацію людиною своїх здібностей...);
- визнання пріоритету загальнолюдських і національних цінностей над класовими;
- пошук результативних способів засвоєння людиною соціального досвіду;
- проблема якості освіти, результат освіти [2, с.25-27].

Таким чином, чітко простежується думка щодо взаємозв'язку соціалізації, виховання, формування та розвитку особистості. Становлення особистості здійснюється у процесі засвоєння людьми досвіду і ціннісних орієнтацій даного суспільства, що називається соціалізацією. Соціалізація як об'єктивний багатоаспектний процес відбувається у взаємодії особистості з її соціальним довкіллям. Цілеспрямований, свідомий або спонтанний характер взаємодії, відбувається на міжособистісному рівні і на рівні стосунків особи із суспільними інституціями.

Тому, на наш погляд, є обґрунтованим виділення в теоретичних працях Н. Головановою певних типових позицій щодо взаємозв'язку виховання та соціалізації:

- «соціалізація «поглинає» виховання (це широкий прижиттєвий процес, у якому виховання» як соціально керована соціалізація» необхідне лише у певному віці та з певними цілями);
- соціалізація та виховання існують «паралельно» (у кожного з цих процесів свої специфічні функції у розвитку особистості);

- соціалізація починається раніше виховання і, як «естафету» передає йому свої досягнення (тобто виховання розуміють як процес, завжди наступним за соціалізацією);
- соціалізація, як стихійний і лише відносно спрямований процес, доповнюється вихованням, яке цілеспрямоване і в системі організовує соціальний вплив» [2, с.5-6].

Відповідно є певна позиція з визначення поняття виховання. У розкритті виховання як педагогічного терміну П.Підкасистий у його змісті виділив три істотні ознаки:

- цілеспрямованості (наявність певного зразка, навіть самого загального, як соціально-культурного орієнтира);
- відповідності ходу процесу соціально-культурним цінностям як досягнення історичного розвитку людства;
- наявність певної системи впливів, що організуються [5, с.446].

На думку Н.Лавриненко виховання – це цілеспрямований вплив на формування множини людських якостей: фізичних – здоров'я, працездатності, витривалості тощо; психологічних – інтелекту, волі, почуттів; духовних – моральності, спрямованості, світогляду, творчих засад; соціальних – комунікабельності, діловитості, розсудливості, толерантності, здатності до колективної діяльності тощо. Поняття “виховати людину” чи “виховати громадянина” водночас означають і “”соціалізувати особистість, оскільки одне без одного навіть теоретично ці поняття неможливі [3, с.58 - 59].

Людина як цілісний феномен, життєва позиція якої як особистості формується сукупністю усіх соціальних процесів, і особливо системою суспільного виховання.

Формування людини як особистості вимагає від суспільства постійного і свідомо організованого удосконалення системи суспільного виховання, подолання застійних, традиційних, стихійно утворених форм.

Виступаючи і суб'єктом і результатом суспільних відносин, особистість формується через її активні суспільні дії, свідомо перетворюючи й оточуюче середовище і саму себе у процесі цілеспрямованої діяльності.

Головна мета розвитку особистості - самореалізація людини, її здібностей і можливостей, але ці якості не розвиваються без участі інших людей, поза процесу діяльності, в якому вирішуються питання виховання.

Залучення особистості до культуротворення у процесі естетичного виховання виступає одним із шляхів самореалізації особистості. Культуротворча діяльність у вищому навчальному закладі дає можливості вирішувати комплекс складних проблем виховання студентської молоді. Зважаючи на її педагогічний потенціал, сучасна освітня практика звертається до освітньо-виховних можливостей культуротворчої діяльності, сподіваючись на успішне розв'язання питань у вихованні студентів, формуванні необхідних особистісних якостей. Визначаючи роль і результати культуротворчої діяльності О. Шевнюк наголошує, що «культуротворча діяльність студента спирається на результати пізнання соціокультурних процесів і реалізується в полікомунікативному процесі; організація діалогового спілкування в педагогічній взаємодії спрямовується на розкриття значущих культурних цінностей і смислів, через які збагачується культурний тезаурус студента; інтеріоризується національний культурний досвід ставлення до світу і до людини, уможлиблюється пізнання основних категоріальних структур теорії і історії культури і активізується в ситуації залучення в різні форми просвітницької, краєзнавчої, музейної діяльності, а також художньої творчості» [7, с. 87-88].

Студентська культуротворча діяльність інтегрує у собі досвід культурної спадщини і досягнень сьогодення, виявляючи закономірність і випадковість суспільно-культурних явищ. До числа характерних ознак культуротворчої діяльності студентської молоді відносять дослідники цієї проблеми (В. Бутенко, О. Рудницька та ін.) її соціальну обумовленість. Розкриваючи цю ознаку В. Бутенко зазначає, що культуротворчість – це одна

із рухливих і дуже гнучких соціальних категорій. Вона виникає як відгук на те нове, що починає зароджуватися у суспільстві [1]. На соціальну суть культуротворчості звертає увагу і О. Рудницька, яка вважає, щодо важливості залучення кожної особистості до предметного світу культурних цінностей, трансформація та збагачення яких забезпечує її розвиток. Особистість здатна бути носієм і творцем культури тільки тому, що вона перебуває у соціально-культурному контексті, з якого вона засвоює свої уявлення, правила життя, способи дії [6, с. 109].

Зростання ролі культуротворчої діяльності у навчально-виховному процесі приводить науковців до нових інтерпретацій культуротворчої діяльності. О.Шевнюк підкреслює, що культуротворча діяльність є критерієм результативності пізнання майбутнім вчителем соціокультурних процесів, і що саме вона розкриває його здатність вийти за межі заданих умов життєдіяльності, за межі безперервного потоку педагогічної практики й побачити свій труд у цілому [7, с. 85].

Використання культуротворчості у вищій школі зумовлено тим, що вона дозволяє системно вирішувати актуальні завдання естетичного виховання студентської молоді та її соціалізації.

Теоретичне осмислення освітньо-виховних можливостей культуротворчої діяльності у вищих навчальних закладах дозволяє зазначити, що вона має вагомий вплив на особистість, формування у студентської молоді необхідних професійних і особистісних якостей. Культуротворчу діяльність у вищих навчальних закладах важливо розглядати як умову самореалізації особистості студента у сфері естетичного розвитку. У процесі культуротворчої діяльності студентська молодь має можливість набути необхідного естетичного досвіду, використати його в інших видах діяльності, виявити естетичне ставлення до явищ навколишньої дійсності, оперуючи вибірковістю з метою задоволення інтересів і потреб при спілкуванні зі світом прекрасного.

Висновок. Зважаючи на здійснений аналіз можна зазначити, що

- поняття соціалізації є елементом концептуальної системи педагогіки і тісно пов'язане з поняттями, які відображають явища розвитку, формування та виховання особистості;
- культуротворча діяльність у процесі естетичного виховання відіграє важливу роль у вихованні, як багатоаспектному педагогічному явищі, та соціалізації студентської молоді. Вона обумовлена внутрішніми мотивами самостійного набуття соціального та естетичного досвіду пізнання дійсності за законами краси, гармонії, цілісності та досконалості, в результаті чого відбувається її самореалізація.

Аналіз взаємозв'язку соціалізації, естетичного виховання у процесі культуротворчої діяльності та розвитку особистості вимагає подальшого ретельного обґрунтування, деталізації та систематизації.

Література

1. Бутенко В. Культуротворчі ідеї в системі естетичного виховання учнівської молоді //Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Вип. XXXI. Херсон: Айлант, 2002. – С. 188 – 191.
2. Голованова Н.Ф. Социализация и воспитание ребенка. Учебное пособие для студентов высших учебных заведений. – СПб.: Речь, 2004. – С. 5-6.
3. Лавриненко Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абриси. – Київ: ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 444 с.
4. Майерс Д. Социальная психология. - СПб.: Питер, 1997. – 682 с.
5. Педагогика. Учебное пособие для студентов педагогических вузов и педагогических колледжей /Под ред. П.И. Пидкасистого. – М.: Педагогическое общество России, 2004. – 608 с.
6. Рудницька О. Педагогіка: загальна та мистецька. – Навч. посібник. – К.:ТОВ"Інтерпроф", 2002, - 270 с.

7. Шевнюк О. Структура і функції культурологічної освіти майбутнього вчителя// Педагогіка і психологія. – К., «Педагогічна преса», 2003, 1(XXXVIII). – С.81 – 89.

Корольова І.І. Формування особистості у процесі естетичного виховання та соціалізації / І.і. Корольова // Педагогічні науки: [зб. наук. праць. / Ред. кол. Барбіна Є.С., Федяєва В.Л. та ін.]. – Вип. 50. Ч.1. – Херсон: Видавництво ХДУ, 2008. – 406 с., С.333 – 337.